



ΕΜΠΝΕΥΣΗ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Καθημενο φωτογραφίες
ΝΙΚΟΣ
ΑΛΙΑΓΑΣ

Η Ιταλίδα
Αντρέα
Μαρκολόνγκο,
μία από τις πιο
γνωστές και πιο
μεταφρασμένες
ελληνίστριες
στον κόσμο,
μιλάει στον
Νίκο Αλιάγα
για την
εμπειρία ζωής
που ενέπνευσε
το νέο της
βιβλίο...





η νύχτα μου στο μουσείο

**ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ**

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΑΚΡΙΒΩΣ έναν χρόνο βρισκόμουν στην Αθήνα, όταν μου τηλεφώνησε η Αντρέα Μαρκολόνγκο. «Νίκο, δεν θα το πιστέψεις, είμαι στο Μουσείο της Ακρόπολης!». Η απάντησή μου ήταν σχεδόν μονολεκτική: «Κλείσε κι έρχομαι». Έτσι βρέθηκα να φωτογραφίζω την Ιταλίδα συγγραφέα μέσα στο μουσείο, λίγο πριν κλείσουν οι πόρτες του. Ήταν μια γλυκιά ανοιξιότικη βραδιά και η απρόσμενη φωτογράφιση κράτησε δέκα λεπτά. Η Αντρέα θα έμενε εκεί όλη τη νύχτα μόνη της, παρ'εάν με τα αγάλματα, με τετράδιο και μολύβι κι ένα σπαστό ραντζάκι σε περίπτωση που ήθελε να κοιμηθεί. Τελικά ο Μορφέας δεν εμφανίστηκε παρά μόνο τα χαράματα και η Αντρέα κοιμήθηκε μία ώρα χαμένη στους στοχασμούς της, έχοντας πρώτα βυθιστεί στα γραπτά της και συνδεθεί με τον επιβλητικό και καταναυκτικό χρονοτόπο που της χάρισε το μουσείο. Ήταν ένα ταξίδι στο παρελθόν, ώστε να αποκωδικοποιήσει το παρόν και να γράψει το βιβλίο που μόλις κυκλοφόρησε στη Γαλλία και στην Ιταλία, *Μετακινώντας τη Σελήνη από την τροχιά της: Μια νύχτα στο Μουσείο της Ακρόπολης*, από τις εκδόσεις Stock, όπου καταξιωμένοι συγγραφείς και διανοούμενοι από όλο τον κόσμο καλούνται να περάσουν μια νύχτα στο μουσείο των ονείρων τους. Η Μαρκολόνγκο επέλεξε το Μουσείο της Ακρόπολης. «Αισθάνομαι πολύ τυχερή και νιώθω απέραντη ευγνωμοσύνη προς τους ιθύνοντες του μουσείου, οι οποίοι κατάλαβαν τις προθέσεις μου», λέει.

Η 36χρονη Αντρέα είναι σήμερα μία από τις πιο γνωστές Ελληνίστριες στον κόσμο. Το πρώτο της βιβλίο, *Η υπέροχη γλώσσα: 9 λόγοι για να αγαπήσεις τα αρχαία ελληνικά*, μεταφράστηκε σε 28 γλώσσες - στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκη. «Δεν είμαι ακαδημαϊκός», διευκρινίζει. «Είμαι απλώς μια συγγραφέας που γράφει βιβλία για την αρχαία Ελλάδα και τη μυθολογία». Μου θυμίζει την αείμνηστη Ζακλίν ντε Ρομιγί, που κάποτε μου έλεγε μπροστά στην απέραντη βιβλιοθήκη της στο παρισινό της διαμέρισμα ότι «μπορεί να χάνω την όρασή μου σιγά σιγά, αλλά η Ελλάδα μου έδωσε άλλα μάτια που δεν σβήνουν ποτέ. Και κάθε μέρα ευχαριστώ το ελληνικό πνεύμα για όσα μου έδωσε και μας δίνει ακόμα».

Όταν χαιρέτησα την Αντρέα, στάθηκα για λίγο πίσω από τις μεγάλες τζαμαρίες του μουσείου παρακολουθώντας τον Παρθενώνα, αγέρωχο και περίφανο πάνω στον Ιερό Βράχο... Φάρος στα θολά νερά της εποχής μας, φως μέσα στο σκοτάδι, έμπνευση για χιλιάδες γενιές ανθρώπων που ψάχνουν ένα μονοπάτι αυτογνωσίας. Βλέποντας από μακριά τη σιλουέτα της Μαρκολόνγκο να χάνεται μπροστά στα πανάρχαια εκθέματα, σκέφτηκα ότι εκείνο το βράδυ θα ζούσε το πιο ουσιαστικό προσκύνημα της ζωής της. Κάναμε έναν χρόνο να ξαναβρεθούμε, αυτή τη φορά στο Παρίσι, στη νησίδα του Ιλ Σεν Λουί. Παραγγείλαμε έναν καφέ και ξετυλίξαμε το νήμα. →

**ΕΜΠΝΕΥΣΗ**



«Δεν είμαι ακαδημαϊκός. Είμαι απλώς μια συγγραφέας που γράφει ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ και τη μυθολογία».

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Θυμάσαι την πρώτη σου γνωριμία με τον ελληνικό πολιτισμό;

Ήμουν δεκατεσσάρων ετών στο Γυμνάσιο στην Ιταλία, ήταν η έναρξη της σχολικής χρονιάς, υπήρχε ακόμα ένα άρωμα καλοκαιριού στον αέρα και θυμάμαι ότι εκείνη την ημέρα ανακάλυψα την ελληνική αλφαβήτα, για την οποία δεν ήξερα τίποτα. Ήταν ένα είδος αναγέννησης, μια αποκάλυψη του να μάθω να γράφω σε μια γλώσσα άγνωστη για μένα και μυστήρια, αποτέλεσε κάτι μοναδικό, μαγικό και θεμελιώδες για το υπόλοιπο της ζωής μου.

Αντίλαμβανόσουν τότε ότι η ελληνική γλώσσα αλλάζει τη ζωή σου;

Το συνειδητοποιούσα λίγα χρόνια αργότερα, σε ηλικία δεκαοκτώ ετών, όταν αποφάσισα να παρακολουθήσω κλασικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου και στη συνέχεια δημιουργική γραφή στο Τορίνο. Δύο χρόνια νωρίτερα είχα χάσει τη μητέρα μου, ήμουν πολύ μικρή και ήταν πολύ οδυνηρό. Η ελληνική λογοτεχνία και γενικότερα ο αρχαίος πολιτισμός ήρθαν τότε στη ζωή μου και ασυνείδητα αγκυροβόλησα στα ελληνικά γράμματα, τα οποία μετουσιώθηκαν σε μητρική προστασία κατά κάποιον τρόπο.

Πότε αποφάσισες να αφιερώσεις την επαγγελματική σου ζωή στον ελληνικό πολιτισμό;

Δυσκολεύομαι λίγο να πω ότι έχει γίνει το επάγγελμά μου, στην πραγματικότητα σταδιακά έχει γίνει ένα είδος αποστολής, μια γλυκιά δέσμευση. Στο τέλος των σπουδών μου δούλεψα στην επικοινωνία, έζησα γράφοντας για άλλους (συμπεριλαμβανομένου του πρώην πρωθυπουργού Ματέο Ρέντσι), δημοσίευσα άρθρα στον Τύπο, όπως στη Repubblica, οι εκδότες μου πρότειναν να γράψω βιβλία. Τα αρχαία ελληνικά δεν ενδιέφεραν πολλούς ανθρώπους, όταν έγραψα το βιβλίο *Η υπέροχη γλώσσα: 9 λόγοι για να αγαπήσεις τα αρχαία ελληνικά*, ο Ιταλός εκδότης μου δεν πίστευε πραγματικά σε αυτό, όπως οι περισσότεροι φίλοι μου, που μου είπαν ότι το θέμα ήταν άστοχο στη σημερινή κοινωνία, ότι δεν επρόκειτο να ενδιαφέρει κανέναν. Η αλήθεια είναι ότι ούτε εγώ ήμουν σίγουρη, αλλά η επιθυμία μου να το γράψω ήταν πιο δυνατή από οτιδήποτε άλλο.

Και το βιβλίο γίνεται παγκόσμιο μπεστ σέλερ. Πώς κατάφερες να παντρέψεις τον κόσμο της αρχαιότητας με τα θέλω του 21ου αιώνα;

«Στην πραγματικότητα ποτέ δεν θεώρησα τον Πλάτωνα ή τον Όμηρο παλιούς συγγραφείς, για μένα είναι ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΜΟΥ».

Ίσως γιατί δεν είμαι πολύ συνδεδεμένη με αυτόν τον αιώνα, ίσως είμαι μια παλιά ψυχή (γέλια). Στην πραγματικότητα ποτέ δεν θεώρησα τον Πλάτωνα ή τον Όμηρο παλιούς συγγραφείς, για μένα είναι σύγχρονοι μου. Μπορεί ο κόσμος να έχει αλλάξει, αλλά οι Έλληνες στοχαστές εξακολουθούν να εξερευνούν την ανθρώπινη περιπέτεια και τους εσωτερικούς αιώνδρους της ύπαρξής μας με απaráμιλλη ακρίβεια. Δεν διαφέρουμε πολύ από τον Πλάτωνα, κάνουμε πάντα τις ίδιες ερωτήσεις στον εαυτό μας όταν χάνουμε τα κεκτημένα και όταν πρέπει να αντιμετωπίσουμε τη ζωή και τον θάνατο. Δεν υπάρχει αναχρονισμός, αλλά αντιθέτως ένας συγχρονισμός που συναντάμε σε αυτό που αποκαλούμε μεγάλη λογοτεχνία. Δεν νιώθω ότι ζω στο παρελθόν όταν μεταφράζω τον Θουκυδίδη ή τον Πλούταρχο.

Λένε ότι τα αρχαία ελληνικά και τα λατινικά είναι νεκρές γλώσσες.

Είναι παράλογο, μια γλώσσα δεν πεθαίνει όσο κάποιος μπορεί ακόμα να τη διαβάσει και κυρίως να σκεφτεί χάρη σε αυτήν. Είστε Έλληνες και μιλάτε ελληνικά κάθε μέρα, σωστά; Κι αν είναι νέα ελληνικά... Η γλώσσα σας καθορίζει τη σκέψη σας, άρα και την ταυτότητά σας.

Στη γαλλική εκπαίδευση όλο και λιγοστεύουν οι μαθητές που μαθαίνουν αρχαία ελληνικά. Τι λέει αυτό για τη σημερινή μας εποχή;

Είναι μάλλον μια δειλή και κάπως θλιβερή περίοδος, γιατί εγκαθιδρύεται ένα εκπαιδευτικό σύστημα που περιορίζεται μόνο στη χρησιμότητα και στον επαγγελματικό προσανατολισμό. Εκπαιδεύουμε τους νέους μας να αναζητούν δουλειά, αλλά όχι να αναζητούν τον εαυτό τους. Παράγουμε πρώτα εργαζομένους, αλλά όχι πρώτα ανθρώπους, άνδρες και γυναίκες που πρέπει να καλλιεργήσουν τη συνείδησή τους και να βρουν τη θέση τους στην πόλη και στις προκλήσεις που μας επιβάλλει ο σύγχρονος κόσμος. Η καριέρα, όποια και να είναι αυτή, δεν είναι πιο σημαντική από το νόημα της ζωής, αλλά αυτό το μαθαίνουμε στην πορεία.

Λες ότι χρωστάς πολλά στην Ελλάδα. Τι της χρωστάς ακριβώς;

Η Ελλάδα με συγκινεί, είναι σαν ιδέα που συνεχώς ξαναγεννιέται. Οι Έλληνες μου στέλνουν καθημερινά δείγματα στοργής και αγάπης που με αγγίζουν βαθιά. Και έπειτα υπάρχουν και εκείνοι που δεν είναι Έλληνες και που χάρη στα βιβλία μου ίσως να κατάλαβαν ότι η Ελλάδα δεν είναι απλώς μια όμορφη καρτ ποστάλ ενός γραφικού νησιού του Αιγαίου. Για μένα, η Ελλάδα είναι φως, ιδέα και σώμα. Έχω περάσει πολλά χρόνια μελετώντας ελληνικά κείμενα και συγγραφείς, για να μπορέσω να καταλάβω ότι η Ελλάδα είναι σμιλεμένη από λέξεις, σάρκα και πέτρα. Ο ελληνικός πολιτισμός έχει γίνει για μένα καταφύγιο και πυξίδα, πώς να μην του είμαι ευγνώμων;

Τι ήξερες για την ιστορία του Παρθενώνα πριν πας στο μουσείο;

Γνώριζα κάποια πράγματα, αλλά για έναν χρόνο χρειάστηκε να μελετήσω τα αρχεία της εποχής, περιμένοντας το πράσινο φως από το Μουσείο της Ακρόπολης για να ζήσω αυτή τη μοναδική εμπειρία, αυτή την πιο σημαντική νύχτα της ζωής μου. Εκτός από αυτή καθαυτή τη σκοτεινή κλοπή του Βρετανού πρέσβη Έλγιν, στην ιστορία του αντικατοπτρίζεται και το πώς αντιμετώπιζε η Ευρώπη την Ελλάδα. Όταν ο Έλγιν φτάνει στην Κωνσταντινούπολη, ο Ναπολέων οπισθοχωρεί στο αιγυπτιακό μέτωπο και η Οθωμανική Αυτοκρατορία βλέπει τον Βρετανό απεσταλμένο ως νέο σύμμαχο. Του δίνεται λευκή επιταγή κι ενώ δεν βρίσκεται καν στην Αθήνα, διατάζει τα συνεργεία του, με τη βοήθεια του Ιταλού ζωγράφου Τζοβάνι Μπατίστα Λουζιέρι, να ξεριζώσουν στην κυριολεξία τα γλυπτά του Παρθενώνα. Μια συστηματική λεηλασία των μαρμάρινων όγκων, ένας πολιτιστικός ακρωτηριασμός άνευ προηγουμένου, στον οποίο αποτυπώνεται μια θλιβερή ιστορία εξουσίας. Οι Ευρωπαίοι έρχονται να σερβιριστούν στην Ελλάδα χωρίς ενδιασμούς. Είμαι πεπεισμένη ότι, εάν ο Ναπολέων ήταν νικητής εκείνη την εποχή, θα είχε κάνει κάτι αντίστοιχο στην Ελλάδα. Ο Έλγιν αντιπροσωπεύει αυτή την αδηφάγα και την ανάγκη των Δυτικών να χτίσουν την ταυτότητά τους πάνω στα συντρίμια της Ελλάδας.

Δεν είναι ο μόνος ένοχος, όλοι πήραν κάτι από την Ελλάδα, ο καθένας με τον τρόπο του! Καλλιέργησαν μύθους και αφηγήματα ώστε να μπορέσουν να συνδεθούν με τους αρχαίους Έλληνες και όχι μόνο κατά την περίοδο της Αναγέννησης (όταν η Δύση προσπάθησε να επαναπροσδιορίσει την κλασική κληρονομιά και να τη φέρει στα μέτρα της), αλλά και πολύ νωρίτερα, στην εποχή των Ρωμαίων.

Η ιστορία δεν δίνει σχεδόν πάντα δικιο στους νικητές;

Ίσως για λίγο, ωστόσο ένας πολιτισμός όπως της Ελλάδας δικαιώνεται από τον χρόνο. Σχεδόν κανείς δεν ήταν ευγνώμων στην Ελλάδα. Οι Δυτικοί ύμνησαν τη σκέψη των Ελλήνων φιλοσόφων για αιώνες και συνάμα θεωρούσαν την Ελλάδα μια μικρή χώρα χαμένη στην άλλη άκρη του κόσμου. Είναι μια ιστορία περιφρόνησης και πάνω από όλα υποκρισίας. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν ήταν ανεξάρτητο κράτος την εποχή του Έλγιν, αλλά επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και αυτό δεν βοήθησε τα πράγματα. Ευτυχώς, κάποιοι φιλέλληνες σε όλη την Ευρώπη κατάλαβαν ότι η Ελλάδα έπρεπε να ανακάμψει από τα ερείπιά της και «έβαλαν πλάτες», όπως ο Λόρδος Βύρων, ο οποίος έδωσε μέχρι και τη ζωή του δίπλα στους πολιορκητές της πόλης του Μεσολογγίου.

→



ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Πώς ήταν εκείνη η βραδιά στο Μουσείο της Ακρόπολης;

Ένιωσα σαν στο σπίτι μου, και δεν μιλώ συγκεκριμένα για το μουσείο, που είναι αριστουργηματικός χώρος, αλλά για την Ελλάδα γενικότερα: ήμουν στο στοιχείο μου. Είμαι μια Ιταλίδα που ζει στη Γαλλία τα τελευταία χρόνια, είμαι μια συγγραφέας που γράφει βιβλία στα ιταλικά, που μεταφράζονται και εκδίδονται πρώτα από γαλλικό εκδοτικό οίκο. Μέσα από αυτό το βιβλίο που άρχισα να γράφω εκείνο το βράδυ στο μουσείο, σκέφτηκα τη σχέση μου με την Ελλάδα, που σήμερα είναι ισχυρότερη από τη σχέση που έχω κρατήσει με την Ιταλία. Όταν δεν είμαι στη Γαλλία, είμαι στην Ελλάδα. Μια ψυχική και διανοητική ανάγκη. Όντας εκεί, κοντά στα γλυπτά των αρχαίων Ελλήνων, αυτή η ενέργεια, αυτές οι παρούσες οντότητες, ορατές ή αόρατες, με έκαναν να αισθανθώ προστατευμένη από κάτι πιο ισχυρό από εμάς. Μια στιγμή εκτός του χρόνου, αλλά αναμφισβήτητη συνδεδεμένη με έναν πιο εσωστρεφή και πιο προσωπικό χρονοτόπο. Βαθιά μέσα μου δεν ήθελα να ενοχλήσω τους θεούς και τους φύλακες αυτής της παρακαταθήκης, νιώθουμε πολύ μικροί μπροστά στην ιστορία... Θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στους υπευθύνους του Μουσείου της Ακρόπολης που μου επέτρεψαν να ζήσω αυτή την αξέχαστη στιγμή.

Τι συμβολίζουν σήμερα τα ελληνικά γλυπτά του Παρθενώνα;

Μεταξύ άλλων, μια μορφή αντίστασης. Ας πιστέψουμε στην Ελλάδα, γιατί ξέρει να αντιστέκεται. Πέρα από την ιδιοφυΐα και τη συμβολική τους υπόσταση, τα έργα του Φειδία, σκαλισμένα πριν από δύο χιλιάδες πεντακόσια χρόνια, έχουν υποστεί τα πάντα, έχουν βυθιστεί στη θάλασσα, έχουν δει τόσους κατακτητές και ανθρώπινες ματαιοδοξίες, τους Τούρκους, τους Ενετούς, τους Σταυροφόρους, τους Ναζί, αλλά στέκονται ακόμα ελεύθερα και αξιοπρεπώς.

Πιστεύεις πως θα επιστρέψουν μια μέρα στην Αθήνα τα γλυπτά του Παρθενώνα;

Το ελπίζω με όλη μου την καρδιά. Και θα ήθελα να ζήσω αυτό το ταξίδι της επιστροφής, να τα συνοδεύσω παρατηρώντας από μια γωνιά. Η επιστροφή στη γενέθλια γη είναι θεμελιώδης ιδέα της ελληνικής ταυτότητας από την εποχή του Ομήρου, είναι το ταξίδι του Οδυσσέα σε όλο του το μεγαλείο. Δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε έναν πολιτισμό από την ταυτότητά του, κανένας πολιτισμικός ακρωτηριασμός δεν κατάφερε ποτέ να σβήσει τη μνήμη ενός λαού. Αργά ή γρήγορα υπάρχει πάντα μια ακτίνα φωτός που δείχνει την κατεύθυνση της ευθυγράμμισης.

Στο βιβλίο αναφέρεσαι στην κατάρτη της Αθηνάς που χτέπησε τον Έλγιν. Είσαι προληπτική;

Δεν είμαι φυλακισμένη σε δεισιδαιμονίες, αλλά πρέπει να αναγνωρίσω ότι η ύβρις έκανε τον Έλγιν να χάσει τα πάντα: τη γυναίκα του, τα λεφτά του, την υγεία του, τη φήμη του, το πρόσωπό του είχε παραμορφωθεί από μια ασθένεια που ροκάνιζε τη μύτη του μέχρι τον χόνδρο, σαν τα ακρωτηριασμένα αγάλματα που άφησε πίσω του. Πέθανε μόνος, παρατημένος και ξεχασμένος από όλους, εδώ στο Παρίσι.

Πού ακριβώς στο Παρίσι;

Έψαχνα καιρό να μάθω πού και πώς πέθανε. Δεν γνωρίζουμε πολλά για την ταφή του, αν θάφτηκε στη Γαλλία ή επαναπατρίστηκε στην Αγγλία. Τα παιδιά του αναγκάστηκαν να πληρώνουν τα χρέη του για δεκαετίες... Η ζωή του έγινε τελικά μια πραγματική ελληνική τραγωδία.

Τι σημαίνει τελικά, κατά τη γνώμη σου, το να είσαι Έλληνας;

Ίσως το να μπορείς να καλλιεργείς και να προστατεύεις το φως της γνώσης και να αντιμετωπίζεις τον «νόστο» της κληρονομιάς σου. Θα ήθελα μια μέρα να ζήσουμε στην Ελλάδα με τον σύντροφό μου - αυτή τη στιγμή η δουλειά του τον κρατάει στη Γαλλία, αλλά η ιδέα να μπορέσει να περάσουμε χρόνο στην Ελλάδα φαντάζει σαν υπόσχεση για ένα ωραίο μέλλον. Ο πολιτισμός των αρχαίων Ελλήνων με διαμόρφωσε και με καθοδήγησε, αλλά οι σύγχρονοι Έλληνες συγγραφείς υπήρξαν πηγή έμπνευσης. Η δύναμη ενός Νίκου Καζαντζάκη ή το βαθυστόχαστο έργο ενός Σεφέρη, ο οποίος κοιτώντας την Ακρόπολη αναρωτιέται πού είναι οι ψυχές όλων αυτών των ανθρώπων, όλων όσοι έχουν στήσει μνημεία, με συγκινούν. Νομίζω ότι η ψυχή τους έγινε δική μας. Με αυτή την έννοια θα ήθελα να πω σε όσους δεν είναι Έλληνες να επιστρέψουν στην πηγή, στην πρώτη έμπνευση ενός πολιτισμού που από τη δημιουργία του ήξερε να αναζητά την ηθική, την ομορφιά και το σωστό. Το να είσαι Έλληνας είναι μάλλον κοντά στην εικόνα του σχοινοβάτη που περπατά κουβαλώντας το βάρος της ιστορίας του από κάθε πλευρά, αλλά που κοιτάζει μπροστά χωρίς να ξεχνάει από πού κατάγεται. Να κοιτάς πάντα τον ορίζοντα, αλλά ποτέ προς τα κάτω. Το να είσαι Έλληνας σημαίνει να ζεις με την πιθανότητα ενός νέου ταξιδιού που δεν σε τρομάζει.

Τι σημαίνει η φράση «πάθει μάθος» που έχεις τατουάζ στον καρπό σου;

Προέρχεται από τον Αισχύλο, που μας θυμίζει ότι πρέπει να υποφέρεις για να μάθεις. Νεότερη πίστευα ότι η δοκιμασία ήταν αναπόφευκτο κομμάτι της διαδρομής, νόμιζα ότι η μάθηση έπρεπε να περάσει από μια μορφή ταλαιπωρίας και πόνου. Σήμερα συνειδητοποιώ ότι μπορεί κανείς να μάθει επιλέγοντας την ευτυχία και την αρμονία. ■

ΕΜΠΝΕΥΣΗ

INFO ⇒ Τα βιβλία της Αντρέα Μαρκολόγγου κυκλοφορούν στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκι. Προσεχώς αναμένεται το *De arte gymnastica*, Από τον Μπαρζώνια ως την Αθήνα με φερέα στα πόδια.

1.043